

İstanbul'da Yaratıcı İşgücünün Eğitimi ve Endüstri Pratikleri Üzerine Bir Değerlendirme

Ebru KERİMOĞLU (https://orcid.org/0000-0002-4721-3930), Department of Urban and Regional Planning, Istanbul Technical University, Turkey; e-mail: kerimoglu@itu.edu.tr

Büşra GÜVEN-GÜNEY (https://orcid.org/0000-0002-1656-8392), Department of Urban and Regional Planning, Istanbul Technical University, Turkey; e-mail: Buguv297@gmail.com

An Evaluation of Creative Class Education and Industry Practises in Istanbul

Abstract

The creative industries, producing high value-added, creating economic dynamism and having opportunities for competitiveness, have been come to the political agendas of countries since the late last century. While the new economic geography has caused new requirements, the universities as institutions for educating labours, are expected to contribute rapidly to the process. But, studies have shown till today, education for creative class is not sufficient to respond the new conditions, are expected. In this study, the reciprocal relation between undergraduate education of creative class and industry, in particular employment practises is analysed. With the current education system, there is a gap between the graduates and needs of the industry, for filling this gap, to establish some links between industry and universities is necessary. At present, the demand for the educated labours for the industry is increasing day by day. The expected benefit by this study is to make clear how coherent the relation between undergraduate education outcomes of creative class, who are such an important for urban development, and industry needs, with respect to the development of creative industries in urban areas.

Keywords : Creative Economy, Creative Industries, Creative Class/Capital/Employment, Education, Istanbul.

JEL Classification Codes : O18, O43, R11, Z10.

Öz

Yüksek katma değer üretmeleri, ekonomik dinamizm ve rekabet fırsatları yaratmaları, yaratıcı endüstrileri geçtiğimiz yüzyılın sonlarından itibaren ülkelerin gündemlerine taşımıştır. Yeni ekonomik coğrafya, işgücü yapısında yeni gereklilikleri beraberinde getirmiş, işgücünü yetiştiren kurumlar olarak üniversitelerin de sürece hızla dâhil olması beklenir olmuştur. Ancak, yapılan çalışmalarla yaratıcı işgücü eğitiminin, yeni istihdam koşullarına ve beklentilere karşılık vermede yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada, İstanbul'da yaratıcı endüstrilerde eğitim ve istihdamın karşılıklı ilişkisi, eğitim-meslek kuruluşları ile yapılan görüşmeler üzerinden analiz edilmiştir. Mevcut eğitim sistemi ile yetişen elemanlar ve endüstrinin ihtiyaç duydukları arasında boşluk olduğu, söz konusu boşluğun doldurulabilmesi için endüstri ve üniversiteler arasında birtakım bağlar kurulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Hali hazırda, endüstriler için eğitilmiş işgücüne olan talep her geçen gün artmaktadır. Bu çalışma kapsamında elde edilmek istenen fayda, kentsel alanlar için öneminin bu denli anlaşılmiş olduğu yaratıcı endüstri işgücünün, lisans eğitiminden sağladığı çıktılar ile eğitim programlarının endüstri gerekleri ile ne derece uyumlu bir ilişki sürdürdüğünün, kentsel alanlarda yaratıcı endüstrilerin gelişiminin sağlanması çerçevesinde anlaşılabilirliğidir.

Anahtar Sözcükler : Yaratıcı Ekonomi, Yaratıcı Endüstriler, Yaratıcı Sınıf/İşgücü, Eğitim, İstanbul.

1. Giriş

Sanayi Devrimi’nden bu yana üzerine birçok farklı modelin idealize edilmeye çalışıldığı kentlerdeki işgücü yapısı, sektörel yapı ve ilişkili hizmetler post-fordist üretim standartlarına doğru çekilirken, yaşanan ekonomik süreçler içinde, kentlerin ekonomik ve işgücü yapısı imalattan daha güçlü hizmet ve bilgi tabanlı ekonomiye kaymıştır (Hamnett & Shoval, 2003). Yaratıcı ekonomi, özellikle 2000’li yıllardan sonra dünyanın gündeminde yer alan bir kavram olarak karşımıza çıkarken, kentsel alanlarda yaratıcılık ve yaratıcı faaliyetlerin kullanımı, hem kalkınmanın temel aracı hem de pek çok kentsel problemin çözümü olarak görülmektedir (Florida, 2005a; Helbrecht, 1998; Hospers, 2003; Landry, 1996; Scott, 2006; Kerimoğlu, 2012). Yaratıcı endüstriler, aynı zamanda diğer endüstrilerin kullanımına sunduğu yaratıcı ürünlerle de ekonominin yenilikçi potansiyelini arttırmakta ve kalkınma üzerinde olumlu rol oynayan önemli bir etken olarak da dikkat çekmektedir (Chapain vd. 2010; Lazzeretti vd. 2014). Günümüzde, kent, bölge ve ülkelerin sürdürülebilir ekonomik gelişiminde yenilikçilik ve yaratıcılık giderek önem kazanırken, ekonomik-mekânsal gelişme politikalarına doğrudan etki eder hale gelmiştir.

Bilgi temelli, yenilikçilik ve yaratıcılık odaklı dönüşen ekonomik gelişim süreçleri boyunca, işgücü yapısı da gelişmelere paralel olarak değişiklikler göstermiş, emek yoğun işgücünün hâkim olduğu ekonomik ortam yerini, esnek, paylaşımcı, yerelin, ağların, özgünlüğün, bilginin etkin olduğu ve birden fazla yeteneğe sahip işgücünün ön plana çıktığı bir ortama bırakmış, bu dönüşüm her geçen gün yenilikçi eğitim ve ilişkili kamu sektörü stratejileri, sistemleri ve politikalarını gerektirir hale gelmiştir (Wright vd. 2013). Eğitim, geleneksel ekonomilerden bugüne işgücünün kalifikasyonunda önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmakta, insan sermayesinin kentsel gelişimde itici bir güç olduğunu gösteren pek çok ampirik çalışma (Barro, 1997; Mankiw vd. 1992; Rauch, 1993; Glaeser, 2005) literatürde yer almaktadır. Değişen, dönüşen işgücü yapısı, işgücü gereksinimleri ve giderek kızışan rekabet ortamında yaratıcı endüstrilerin var olduğu ekonomilerde de işgücünün eğitimi sorgulanır hale gelmiştir. Pek çok araştırma ve rapor, yaratıcı endüstrilere ilişkin eğitimin, genel olarak istihdamı sağlamada ve sürdürmede belirli zorluklarla başa çıkmak durumunda olduğunu ortaya koymuş, çalışmalarda (Bennett, 2009; Bridgstock & Carr, 2013; Collis, 2010; Menger, 1999; Towse, 2006; Zelenko & Bridgstock, 2014; Daniel, 2014; Ball vd. 2010; LR, 2003; Creative Skillset, 2009) yaratıcı işgücü eğitiminin, yeni istihdam koşullarına ve beklentilere karşılık vermede yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu problem, bu çalışma kapsamında modern kent ekonomileri için önem taşıyan yaratıcı endüstrilerin kentlerdeki gelişimi ekseninde ele alınmış, İstanbul’un yaratıcı endüstriler özelinde eğitim ve istihdamın karşılıklı ilişkisi, kavramsal çerçeve, endüstrilere ilişkin veriler ve eğitim-meslek kuruluşları ile yapılan görüşmeler üzerinden irdelenmiştir. Türkiye’de konuya ilişkin benzer bir çalışmanın bulunmaması ve İstanbul’un sahip olduğu yaratıcılık potansiyeli ve yaratıcı ekonominin geliştirilip sürdürülebilir kılınmasında kilit rol

üstlenecek olan yaratıcı işgücü piyasasına ilişkin durumu tespit etmek çalışmanın ana motivasyonları olmuştur.

Çalışmanın amacı, kentsel ekonomilerde yaratıcılığın önemi ve ilişkili olarak yaratıcı işgücünün varlığını sürdürebilmesi, etkin katkısı ve istihdamı kapsamında, eğitim-endüstri ilişkilerini değerlendirmektir. Kentsel ekonomik gelişme içerisinde yaratıcı işgücü odağından endüstrilerin önemi tartışılmakta, yaratıcı işgücünün eğitimi mesleki pratikler ile uyum çerçevesinde irdelenmektedir. Çalışma, ilişkili kavramsal yaklaşımların ortaya konduğu, Türkiye ve İstanbul'da yaratıcı endüstriler ve işgücünün güncel durumunun değerlendirildiği, İstanbul'da yaratıcı işgücünün eğitimi ve endüstri ile olan karşılıklı ilişkilerinin analiz edildiği ve tartışıldığı bölümlerden oluşmakta, sonuç bölümünde ise değerlendirmeler ve öneriler yer almaktadır.

2. Yaratıcı Endüstriler, İşgücü ve Eğitim

Geleneksel ekonomilerden bilgi ve kültür tabanlı ekonomilere geçiş ile birlikte kentsel gelişmenin dinamikleri yenilikçilik ve yaratıcılık esaslı bileşenler üzerinden ele alınmaya başlamıştır. Çalışmanın temel konusu yaratıcı endüstrilerin, yaratıcı işgücü özelinde kent ekonomisi içerisindeki önemini vurgulamak ve bu çerçevede yaratıcı işgücünün eğitimini endüstrinin beklentileri paralelinde değerlendirmektir. Çalışmanın ilişkili kavramsal temelini özetlediği bu bölümünde, yaratıcı ekonomi, yaratıcı endüstriler ve kentsel gelişme, yaratıcı sınıfın (sermaye/işgücü) eğitimi ve endüstri ilişkileri tartışmaları yer almaktadır.

2.1. Yaratıcılık: Yaratıcı Endüstriler ve Kentsel Gelişme

Howkins (2001), ne yaratıcılığın ne de ekonominin yeni kavramlar olduğunu, yeni olan şeyin, bunların refah ve değer yaratma yolunda bir araya getirilmeleri olduğunu belirtirken, kültürel ürün ve hizmetler ve araştırma ve geliştirme odaklı endüstriyel toplumlarda yaygınlaşmış endüstriler olmak üzere yaratıcı ekonomileri ikiye ayırmıştır (Howkins, 2001). Yaratıcılık, Florida (2002)'nin 'Yaratıcı Sınıfın Yükselişi' isimli çalışması ile çok daha popüler bir kavram haline gelmiş, UNCTAD (2010), yaratıcı ekonomileri, yaratıcı nitelikte olan şeylerin ekonomik gelişme ve büyüme potansiyeline bağlı olan ve evrilen bir kavram olarak tanımlamıştır. Yaratıcı ekonomiler, sosyal bütünleşme, kültürel çeşitlilik ve insan gelişimini yükseltirken, gelir oluşumunu, yeni meslek yaratımını, ihracatı teşvik edebilir, tüm ekonomi içerisinde makro ve mikro ölçeklerde ortak bağlantıları olan bir dizi bilgiye dayalı ekonomik aktivitelerdir, yenilikçilik, disiplinler arası politik müdahaleler ve kurumlar arası hareketlilik için uygun bir gelişme seçeneğidir, merkezinde yaratıcı endüstriler yer almaktadır (UNCTAD, 2010). Yaratıcı ekonomiyi oluşturan sektörler, kaynağında bireysel yaratıcılık, yetenek ve kabiliyetin yattığı ve fikri mülkiyet haklarının üretilmesi, kullanılması yoluyla refah ve yeni iş imkânları yaratabilen sektörler olarak tanımlanmaktadır (DCMS, 2001; UNCTAD, 2010). Yaratıcı ekonomilerin sadece ekonomik göstergelerle ölçülmesi yetersiz kalabilecektir çünkü yaratıcılık yerel kültürü devam ettirmede ve sürdürülebilir gelişmesinde önemli bir kaynaktır (UNCTAD, 2013). Yaratıcı ekonomi yeni işlerin, mesleklerin ortaya çıkmasını ve bu şekilde yeni gelir

oluşumunu ve gelirlerin artmasını sağlarken, sosyal içermeye, kültürel farklılıkları güçlendirme kapasitesine de sahiptir (UNCTAD, 2008).

Florida (2005b), yaratıcı endüstrileri anlamlı yeni formlar yaratmayı içeren tüm aktiviteler, Scott (2006), yeni ekonomileri destekleyen ve çalışanları, şirketleri, kurumları, altyapısı, iletişim kanalları ve diğer aktif parçalarının birlikte hareket ettiği daha büyük bir ekonominin önemli bir parçası olarak tanımlamıştır. Howkins (2001), sanattan bilim ve teknolojiye yaratıcı ürünler ve servisler oluşturarak yaratıcı ekonomiye katkıda bulunan 15 endüstri alanını belirtir, bu endüstrileri yaratıcılık ve maddi değerle sonuçlanan mal veya servis sağlayan endüstriler olarak tanımlar. DCMS (1998), yaratıcı endüstrileri ‘fikri mülkiyetlerden yararlanma yoluyla refah ve iş yaratma potansiyeline sahip yaratıcılık, beceri ve yetenek’ gerektiren endüstriler olarak tanımlar. Yaratıcı endüstriler, yaratıcılık ve teknolojiye dayalı bilgi yoğun endüstriler ile pek çok kültür ve sanat faaliyetlerini de içeren, yazılım ve her türlü teknoloji tabanlı tasarım ve ürün geliştirme faaliyetinden, medya, mimarlık, reklamcılık, tasarım (endüstri ürünleri, moda, grafik vb.), yayıncılık, görsel, işitsel ve plastik sanat faaliyetine uzanan çok çeşitli endüstri kolunu kapsamaktadır. Söz konusu endüstrilerin, esnek, yaratıcı ve yenilikçi yapıları paralelinde pratikte ortaya çıkan firma büyüklükleri (küçük ve orta ölçekli) ile kentlerin ekonomik tabanına kattığı dinamizm ve yarattığı işgücünün kentsel alanlarda sebep olduğu çeşitlilik ile kentsel gelişme için çok önemli bir pozitif katkı sunduğu bilinmektedir.

Yaratıcı endüstriler ekonominin yaratıcı potansiyelini arttırarak kalkınma üzerinde olumlu rol oynarken (Chapain vd. 2010; Lazzeretti vd. 2014), yaratıcılık kentlerin ekonomik ve mekânsal gelişme politikalarını doğrudan etkilemektedir. Kentsel alanlarda, ekonomik ve sosyal canlanmanın yanı sıra, tarihi merkez alanlarının korunması ve yeniden canlandırılmasında yaratıcı endüstrilerin dönüştürücü gücü çok çalışmaya konu olmuştur (Landry, 2000; Hall, 2000, Florida, 2002; Hutton, 2006; Pratt, 2008), kültürel katılımın yoğun olduğu bölgelerde ekonomik canlanma fırsatlarının da arttığı görülmektedir (Stern ve Siefert, 1998). Yaratıcı endüstrilerin gelişimi kentte âtıl olan alanları, eski sanayi yapılarını da yeniden işlevlendirmekte ve alanların canlanmasını sağlarken, sanat, eğlence ve kültürel endüstriler kentin yeniden inşasında önemli roller üstlenmektedir (Urry, 1995; Bianchini vd. 1988). Sanayi devrimi boyunca ve sonrasında, belirli standartlarda ve belirli ölçülerde kendine her türlü sermayeyi çekmeye çalışan kent, yeni ekonomik süreçlerle daha çok kültür odaklı ve yaratıcılığa zemin oluşturabilecek alanlar ile çekim merkezi olmaya çalışmaktadır (Mommaas, 2004). Landry (2000)’nin yaratıcı kentler vizyonu, hayal gücünü kullanmakta özgür olan insanların yaşadığı ve sosyal problemlerin üstesinden yenilikçilik ile gelebilen kentlerdir. Florida (2002; 2005a)’nın yaratıcı kentler ile olan ilişkisi yine yaratıcı sınıf üzerinden ilerlerken, yaratıcı sınıf, kentsel alandaki varlıklarının önemi sebebiyle tüm bu tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Yeni ekonomik düzende yaratıcı insanların var olduğu kentler ve bölgeler başarılı olabileceklerdir.

2.2. Yaratıcı Sınıf Tartışmaları: Eğitim ve Endüstri İlişkisi

Eğitilmiş insanı temeline oturtan ve insanı gelişimin motoru olarak kabul eden insan sermayesi teorisine paralel olarak, yaratıcı sınıf/sermaye teorisi de benzer şekilde ekonomik

gelişimi yükseköğrenimli ve üretken insanların varlığına bağlamakta, yetenekli ve yaratıcı insan sayısının fazla olduğu yerlerin daha hızlı büyüyeceğini ve daha çok yetenekli insanı kendine çekebileceğinin altını çizmektedir (Florida, 2002; 2005b). Teorinin temelinde 'yaratıcı sınıf' olarak isimlendirilen yaratıcı endüstri çalışanları yer alırken (Florida, 2002), bu sınıf, yaratıcı kentler konseptinin de temelini oluşturmakta ve kentlerdeki varlığı kentlerin ekonomik katma değerini de yaratıcı ekonomi terimi üzerinden nitelendirmektedir (Florida vd. 2006).

Yaratıcı sınıf teorisinin temel dayanağını oluşturan endeks 3T (technology-talent-tolerance) olarak bilinen üç boyut üzerinden kurgulanmıştır. İlk olarak yaratıcı sınıfın yaşayacağı bölgelerin sağlam bir teknolojik altyapıya sahip olması gerekmektedir. Teknoloji gereklidir ama tek başına yeterli değildir. İkinci olarak, yaratıcı işgücünü etkilemek için gereken yaşam tarzı, heyecan, enerji, teşvik ve yaratıcılıklarını sürdürebilmeleri için gereken ortamın sağlanması gerekir. Üçüncü olarak ise, her tarzdan insanı çekebilmek için çeşitliliğe olan tolerans düzeyinin yüksek olması gerekmektedir. Yaratıcı insanları çekebilen bölgeler tüm bu özellikleri içerisinde barındırmaktadır (Florida, 2002; 2005b). Florida (2002; 2005b)' e göre, yaratıcı sınıf, sadece yaşam standartlarının sağlanmasını değil aynı zamanda yaptıkları işlerden keyif de almak isteyen, sınırlarını zorlayan, esnek çalışma saatleri olan işlere yönelen, profesyonel gelişme, benzerler ile tanışıklık, ilham veren meslektaşlar, kültürel organizasyonlara, konuma ve yerleşimin kalitesine önem veren, bireysel muamele görmekten hoşlanan bireylerden oluşmaktadır. Yaratıcı sınıfın kentsel alandaki varlığının, başta ekonomik yapı olmak üzere, sosyo-kültürel altyapı ve mekânsal gelişim üzerinde de pozitif etkiler sebep olduğu çok açıkça anlaşılmaktadır. Bu çalışma kapsamında elde edilmek istenen fayda, kentsel alanlar için bu denli öneminin anlaşılmış olduğu yaratıcı sınıfın, bir diğer deyişle yaratıcı endüstri işgücünün, lisans eğitiminin sağladığı çıktılar ile eğitim programlarının endüstri gerekleri ile ne derece uyumlu bir ilişki sürdürdüğünün, kentsel alanlarda yaratıcı endüstrilerin gelişiminin sağlanması çerçevesinde anlaşılabilmesidir.

Post-endüstriyel ekonomilerin ortaya çıkması ile birlikte, bilgi, yetenek ve insan sermayesi gibi kavramların literatürde ön plana çıktığı görülmektedir. 21. yüzyıl ekonomik coğrafyasının çalışma koşullarının değişimi üniversite mezunlarının istihdam edilebilmelerine doğrudan etki etmektedir. Yaratıcılık temelli sürdürülebilir bir kent ekonomisi yaratılması konusunda, eğitim ve endüstri arasındaki ilişkilerin önemi giderek yayılan bir anlayış olarak ortaya çıkmaktadır. Yaratıcı endüstriler ne kadar, çağdaş, esnek, girişimci, rekabetçi ve yenilikçi özellikleri ile tanımlanıyor ise, üniversiteler de bir o kadar geleneksel olmaları ve küresel ekonominin hızına yetişebilmeleri gerekliliği üzerinden eleştirilmektedir (Ashton & Noonan, 2013). Ball vd. (2010)'ne göre, mezunlar, yaratıcı endüstriler ve üniversite/eğitim arasındaki karşılıklı ilişkiler, yaratıcı endüstrilerde büyüyen ve değişen işgücündeki arz ve talebin basitçe birbirine eşitlenmeye çalışılmasından çok daha kompleksdir. UNESCO (1998), yükseköğretim kurumlarının, yükseköğretim ve araştırma programlarının yerel, bölgesel ve ulusal kalkınmaya etkili bir şekilde katkıda bulunmasını sağlamak için, yükseköğretim kurumları ve farklı endüstriler arasında yenilikçi işbirliği planları geliştirmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Kentsel, bölgesel ve ulusal ekonomi gelişmede, insan sermayesi temelinde eğitimin rolü geniş bir literatür oluşturmakla birlikte,

son dönemdeki çalışmalar, meslek temelli uzmanlaşmış endüstri ve işgücü odağına kaymaktadır, ki bu tartışmalarda yaratıcı sermaye ön plana çıkan konular arasında yer almaktadır.

Florida (2002)’ya göre yerel ekonominin yaratıcı bireylerin varlığından, yeni fikirler ve yeni teknolojiler üretmesi ile büyük bir fayda sağlaması söz konusudur (Marrocu & Paci, 2012) ve yeteneğin göstergesi olarak insan sermayesinin en temel argümanı eğitim değil yaratıcılıktır, bölgesel ekonomik gelişmeyi anlamakta eğitim düzeyi değil, yaratıcılık önemlidir (Florida, 2002). Yaratıcı sınıfta olan insanların iyi eğitilmiş olmasına gerek yoktur (Marlet & Woerkens, 2007). Florida (2002), işgücünü aldığı eğitim ile sınırlandırmayıp yaptığı işe odaklandığı yaratıcı sermaye teorisinde, üniversitelerin buldukları bölgeye yetenekli insanları çekebilmesi ve o bölgedeki toleransı artırması konusunda önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. Ancak teorisini ampirik analizlerle tam olarak destekleyemediği ve değerlendirmelerinin çok geniş ve belirsiz olduğuna yönelik tartışmalar pek çok farklı çalışmada yer bulmuştur (Marlet & Woerkens, 2007; Marrocu & Paci, 2012; Glaeser, 2005). Glaeser (2005), yaratıcı sınıf ve insan sermayesi teorilerinin güçlü bir korelasyona sahip olduğunu ifade ederken, NESTA (2003) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, İngiltere’deki yaratıcı işgücünün %43’ünün yükseköğrenimli olduğunu ortaya koymuştur. Sonuç olarak, yaratıcılık ve eğitim bileşenlerinin net bir şekilde tanımlanamaması ampirik analizlerde bir ölçüm problemi doğurmaktadır (Marrocu & Paci, 2012).

Yaratıcı sınıfın eğitim düzeyi ve sınıflama tartışmaları bir yana, yaratıcı sınıfın eğitimi ve üniversiteler ile ilgili tartışmalarda üniversitelerin kentlerin ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerine olan katkılarının genel olarak bilinmesine rağmen, bu katkıları tanımlamanın ve niteliklerini anlamamanın zorlukları belirtilmektedir (Comunian & Faggian, 2014). Comunian & Faggian (2014)’a göre, literatürde üniversitelerin, yerel yaratıcı ekonomileri teşvik etmek için özel ve kamusal aktörlerle bilgi paylaşımlarının ve işbirliklerinin önemi yaygın kabul görünürken, üniversitelerin en önemli rolü olan işgücünün eğitilmesi ve yüksek kaliteli yaratıcı insan sermayesi üretilmesi göz ardı edilmektedir. Bu çalışma kapsamında, literatürde sıklıkla yer bulan, üniversitelerin bilgi ekonomisi ile oldukça önem kazanan ve yenilenen/değişen rolleri tartışmalarına girilmeyecektir. Ancak, üniversitelerin, teknolojik (technology) yenilikçilikte öncü, yetenek (talent) oluşumunda ve sürdürülmesinde, farklı geçmişlerden öğrencileri çekerek, fikir ve değişim (tolerance) özgürlüğünü geliştirmekte önemli bir role sahip olduklarını ve endüstri ile işbirliği yaparak endüstriye değer kattıklarını (Cultural Times, 2015) belirtmekte fayda vardır.

Üniversitelerin yaratıcı sınıfı eğitmesi ve bölgesinde yaratıcı işgücü havuzu oluşturması, bu işgücünü bölgede tutabilmesi ve buna bağlı olarak yaratıcı ekonomilerin gelişmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla, yaratıcı sınıfın değişen ekonomik ve istihdam yapısının göz önüne alındığı eğitimin içeriğine yönelik yapılan araştırmalar konunun gelişimi için önemlidir. Yaratıcı ekonomilerin en büyük paya sahip olduğu ülkelerden olan İngiltere’de on beş yılı aşkın süredir, yaratıcı sınıfın eğitimi ve istihdamı üzerine yapılan çalışmalara rastlanmaktadır. Yaratıcı endüstri çalışanlarının donanımlarının

ve yeteneklerinin, çalışma ortamlarının gerektirdiği özelliklerle uyumadığı, yaratıcı mezunların donanımlarının iş yaşamında istihdam edilebilmeleri için gerekenden farklı olduğu ortaya konmuştur (Harvey & Blackwell, 1999; Ball vd. 2010). Sanat ve tasarım disiplinlerinden 1800'den fazla erken meslek yaşamlarındaki mezunun kariyer deneyimlerinin derinlemesine analiz edildiği (Harvey & Blackwell, 1999) çalışma, İngiltere kültür araştırmalarında dönüm noktası olarak kabul edilmektedir (Pollard, 2013). Yaratıcı endüstri işverenleri, öğrencilerin iş hayatında başarılı kariyer elde edebilmeleri için gerekli becerileri tam olarak geliştiremediğini düşünmektedir (LR, 2003). Yaratıcı endüstrilerdeki mezunlar için aşırı bir arz fazlasına rağmen üniversiteler, ihtiyaç duyulan doğru türdeki becerileri sağlamada başarısızdır (Creative Skillset, 2009). Knight ve Yorke (2003), İngiltere'de üniversitelerin artık, mezunlarının istihdam edilebilirliğini teşvik etmekle yükümlü olduğunu vurgularken, Thornham ve O'Sullivan (2004), eğitim politikaları kapsamında üniversite yönetimlerinin, eğitim programlarını geliştirmesi ve öğretime devredilebilir istihdam becerilerinin programlara dâhil edilmesinin öğretim elemanlarının temel kaygısı olması gerektiğini vurgulamıştır. Yaratıcı endüstrilere ilişkin eğitim programlarında, mevcut veya öngörülen beceri ihtiyaçlarını karşılamak için çok fazla çaba harcansa da ihtiyaçların çeşitliliği tüm süreç içerisinde tatminkâr sonuçlar ortaya koyamamıştır (Boswell vd. 2004; Gordon, 1986). İşgücü gereksinimlerindeki hızlı değişim (özellikle dijital beceriler ve bilgi birikimi), istihdam edilebilirlik için gerekli beceri tahminleri ile örtüşmemekte ve yaratıcı endüstrilerin işgücü piyasasının akışkanlığı göz önüne alındığında, mezunların iş yaşamını önceden belirlemek imkânsızlaşmakta, bu sebeple yaratıcılar çok çeşitli becerilere ihtiyaç duymakla birlikte, ders içeriklerini yenileme süreçleri zaman alıcı, maliyetli ve atıl olabilmekte ve genellikle bu süreçler tamamlandığında da ders içerikleri bir kez daha güncelliğini yitirmektedir (Bridgstock, 2011).

Ball (2003), yaratıcı işgücünün eğitiminde, eğitim, araştırma, endüstri ihtiyaçları ve mezunların istihdam edilebilirliği arasındaki bariyerlerin kaldırılmaya başlandığı bir yaklaşımın geliştirildiğini, bu bariyerlerin daha geçirgen bir hale geldiğini, entegrasyon ve işbirliğine doğru gidildiğini ve böylelikle işbirlikçi kültürün, öğrencilerin, akademik personelin, mezunların, işveren ve çalışanların profesyonel gelişimini desteklediğini savunmaktadır. Ball vd. (2010)'in çalışması, üniversitelerde, mezun istihdamını yükseltmenin bir yolu olarak endüstriye ilişkin uygulamalı öğrenimi sağlayan derslerin giderek çoğaldığını, birçok yaratıcı disiplindeki eğitim sürecinin yaratıcı ekonomilerin ihtiyaç duyduğu başarılı girişimciler ve yenilikçilerin yeteneklerini ve tutumlarını geliştiren problem çözme, proje odaklı, iş birlikçi ve deneysel şekilde olduğunu, girişimcilik eğitiminin giderek artan bir öneme sahip olduğunu ve üniversitelerin aktif olarak iş birliği ve girişimcilik projelerine destek verdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, Ball vd. (2010), yaratıcı sınıfın eğitime ilişkin hem eğitim hem politika üreticileri hem de mesleki pratik taraflarının yapması gerekenlere ilişkin olarak karşılıklı öneriler geliştirmişler; akademik performans değerlendirmelerinde endüstrilerle etkileşimin ağırlığının artırılmasının sağlanmasının, ekonomik kalkınma ajansları destekleri kapsamında, üniversite-endüstri etkileşimi için teşvik ve desteklerin öncelikli olmasının, meslek kuruluşları gibi ara kurumların, üniversite ile çalışılan her türlü işbirliği faaliyetinde endüstriye sağlanan

faydalar konusunda farkındalık yaratmak için çalışmasının, meslek kuruluşlarının, işverenlerin çalışanlarda aradıkları nitelikleri aktarmak, ilişkileri geliştirmek, katılımı artırmak ve ortak yatırımlara yardımcı olmak ve eğitim programlarının geliştirilmesine katkıda bulunmak için üniversite ve endüstri ile ortak çalışmalarının, üniversitelerin fikri mülkiyet haklarına yönelik esnek politikalar geliştirmelerinin ve farklı yaratıcı endüstri kollarıyla etkileşimde bulunmak için yeni yollar inşa etmelerinin, dünya ölçeğinde yetenekler geliştirmeye devam etmelerinin, ancak endüstri açığına, istihdam edilebilirlik ve girişimcilige giderek daha fazla odaklanmalarının, endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayan daha esnek ve kuruluşların özel ihtiyaçlarına göre güncellenmiş dersler vasıtasıyla yaratıcı endüstriler için üst düzey ve uygun maliyetli faaliyetler geliştirmeye devam etmelerinin gerekliliğinin (Ball vd., 2010) önemine değinmişlerdir.

Pollard (2013), istihdam edilebilirliğin arttırılmasına yönelik stratejileri, işe yerleştirme ve simülasyonların uygulanmalarının geliştirilmesi, endüstri ile araştırma işbirliklerinin sağlanması ve eğitim programı tasarımında endüstri uygulayıcılarının görüşlerinin alınması olarak belirlerken, stajların pek çok meslekte kariyer merdiveninin vazgeçilmez bir parçası olduğunu, modern ve esnek bir ekonominin parçası olup hem stajyerler hem de işverenler için yararlı olduğuna vurgu yapmaktadır. Bentley (1998)'e göre eğitim sistemi, otonomluk, sorumluluk alma ve yaratıcılık için çaba göstermeli, iş ortamını anlayan ve buna yönelik öğretim üyelerinin sorumluluğunu genişleten ve istihdam edilebilirliğin geliştiği bir eğitim sistemine dönüşmelidir. Banks ve Hesmondhalgh (2009)' a göre, yaratıcı endüstri işgücü politikalarının en zayıf noktalarından birisi, uygulayıcıların işgücünün çalışma biçimlerini, motivasyonlarını ve dinamikleri anlamaya yönelik çabalarının yetersizliğidir, çünkü, yaratıcı endüstrilerde işgücü oldukça farklı bir profil sergilemektedir (Bridgstock, 2011).

Yukarıda özetlenmeye çalışıldığı gibi, yaratıcı mezunların genel deneyimlerini açıklayan çalışmalar olsa da (Ball, 2010), çalışma seçenekleri ile kariyer fırsatları ve kalıpları arasındaki ilişkiler konusundaki bilgilerin sınırlı olduğu söylenebilir. Bu anlamda yeni çalışmalar konunun anlaşılması için önemli katkılar yapacaktır.

3. Türkiye'de Yaratıcı Endüstriler ve İşgücü

2000 yılından bu yana, yaratıcı endüstriler ortalama %7'lik büyümeyle en hızlı büyüyen sektörlerin başında gelirken (Kern, 2007; Hocoğlu, 2015), 2002-2008 döneminde %14'lük bir büyüme ile dünya ekonomisinin önemli sektörleri arasındaki yerini almıştır (Duisenberg, 2010). Aynı dönemde, Türkiye'de yaratıcı ürünlerin ihracatında büyük gelir artışı gözlenirken (UNCTAD, 2010), 2008 yılı uluslararası ticaret verilerine göre Türkiye yaratıcı ürün ihracatında gelişmekte olan ülkeler arasında dördüncü sırada yer almaktadır (UNCTAD, 2010). 2008-2011 döneminde yaratıcı endüstrilerde 52.458 kişilik bir artış olduğu gözlenmiş, yaratıcı endüstrilerin yoğunlaştığı iller İstanbul ve Ankara olarak tespit edilmiş, bu kentlerdeki toplam yaratıcı istihdamın Türkiye'nin ilgili sektörlerdeki işgücünün %64'ünü oluşturduğu belirlenmiştir (Hocoğlu, 2015). 2011 yılı itibarı ile Türkiye'de toplam 191.636 kişi yaratıcı endüstrilerde çalışmaktadır. Bu rakamın toplam istihdam içindeki oranı yaklaşık olarak %2'ye denk gelmektedir (Seçilmiş, 2015), bu oran İngiltere,

İtalya, İspanya, vb. ülkelerde %4 ve %6 arasında değişmektedir (Pratt, 1997; Hall, 2000; DCMS, 2001; Lazzarretti vd. 2008). Seçilmiş (2015)'e göre, aradaki fark Türkiye'de yaratıcı endüstrilerin gelişmiş ekonomilere oranla az gelişmişliğini göstermektedir. 2011 yılında, İstanbul'da yaratıcı endüstrilerden elde edilen cironun Türkiye içindeki oranı %74,5'dir (YEKON, 2014). Yaratıcı endüstrilerin sosyo-kültürel-ekonomik hacimleri ve katma değeri ve ilişkili olarak yarattıkları işgücüne ilişkin ulusal ölçekte veri temini sıkıntısı yanı sıra, konuyu inceleyen bilimsel araştırma ve sektör raporu sayısı da oldukça azdır. Sektörün niceliksel durumunu ortaya koymak zor olmakla birlikte, mevcuttaki çalışmaların bulguları yol gösterici olabilmektedir. Bu anlamda konu ile ilgili çalışmaların sayısının artmasında büyük fayda vardır.

Türkiye'de yaratıcı endüstrileri il bazında inceleyen kapsamlı araştırmalar (Aksoy & Enlil, 2010; Güran & Seçilmiş, 2013; İZKA, 2013) yanı sıra, yaratıcı endüstriler ve işgücü üzerine olan çalışmalar (Seçilmiş, 2015; Lazaretti, vd., 2014; Özen, 2014; Günsel & Çetindamar, 2011; Çetindamar & Günsel, 2012), endüstriler özelinde, yaratıcılığın somut ekonomik katkılarını belirleyen (Töre, 2011; Yücesoy, 2011; Töre Özkan, 2010) ve kültür endüstrilerine odaklanan detaylı çalışmalar (Enlil & Evren, 2011; Enlil & Evren & Dinçer, 2011; Kara, 2014; Aksoy & Enlil, 2011) ve çoğunlukla İstanbul üzerinde yoğunlaşan açıklayıcı çalışmalar (Enlil & Evren, 2011; Kumral, 2010; Kerimoğlu, 2011; 2012; 2013; Kerimoğlu & Gezici, 2010; Durmaz & Velibeyoğlu & Yiğitcanlar, 2008; Evren & Enlil, 2012) bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar, il ve/veya sektör özelinde yaratıcı endüstrilerin gelişiminin ve kentsel/bölgesel katkılarının olması gereken düzeyde olmadığı sonuçlarını vurgularken, endüstriler ve kentsel/bölgesel gelişim çerçevesinde gelecek öngörülerinin kestirilebilmesinde potansiyelleri ve zayıflıkları ortaya koymaları bakımından önemlidir. Örneğin, İZKA (2013), Türkiye'deki yaratıcı endüstri istihdamında İstanbul'un öne çıktığını, Seçilmiş (2014; 2015), İstanbul'un Türkiye'de yaratıcı endüstrilerde kümelenme oranı en yüksek il olduğunu ortaya koymuştur. 2010 yılında Paris'in toplam nüfusunun %4,7'si, Londra'nın toplam nüfusunun %3,8'i, İstanbul'un toplam nüfusunun yalnızca %0,9'u yaratıcı endüstrilerde çalışmaktadır (İKEE, 2012). Söz konusu çalışmaların bulguları, eğitim ve endüstri ilişkisine odaklanan bu çalışma için yol gösterici olmakla birlikte, araştırma konusu itibarıyla bu çalışmanın çıktıları tekil sonuçlar sunmaktadır.

Demir (2014), az sayıda araştırma arasından yaratıcı işgücünün eğitime ilişkin olanıdır. Buna göre, yaratıcı işgücünü yetiştirmek, yükseköğretimde bazı değişiklikler gerektirmektedir ve politika üretenlerin Türkiye üniversitelerinde, özellikle sanat, tasarım ve iletişim bölüm/fakültelerinde yaratıcı endüstriler için işgücü yetiştirme yolunda yapısal değişikliklere gitmesi gerekmektedir. Yaratıcı endüstriler yeterince yaygınlaşmadığı için Türkiye'de yükseköğretimi etkilemesi mümkün görünmeyebilir, ancak hali hazırda yaratıcı endüstriler terimi sıkça kullanılsa da bu alanlarda eğitim gören öğrencileri sektörle buluşturmayı ve girişimci niteliklerle donatmayı amaçlayan bazı uygulamalar kurumsallaşmaktadır. Yaratıcı endüstriler, yükseköğretimi yapısal olarak dönüştürme potansiyeli olan politikalara etki edebileceği gibi öğrencilerin yükseköğretimden beklentilerini de değiştirebilir. Demir (2014)'e göre, Türkiye Akademisi'nde yaratıcılığın ve yaratıcı endüstrilerin tartışmaya açılmaması büyük bir eksiklik olacaktır.

Mevcut araştırmalar dışında, konunun politika temelinde ele alındığından da bahsetmek mümkündür. İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA) tarafından hazırlanan (2014-2023) İstanbul Bölge Planı’nda, İstanbul’un ekonomik gelişme eksenini ‘küresel ekonomide söz sahibi, yüksek katma değer üreten, yenilikçi ve yaratıcı ekonomi’ olarak belirlenmiş, bu doğrultuda İstanbul’un küresel rekabet gücünü ortaya koyabileceği ve uluslararası değer zincirinde yüksek katma değerli işlevler edineceği endüstrilerde uzmanlaşması ve bu endüstrilerin geliştirilmesi strateji olarak belirlenmiştir. Bu stratejinin hayata geçirilmesine yönelik ortaya konan hedeflerden birisi ise ‘Turizm, finans, lojistik, yaratıcı endüstriler ve Ar-Ge yoğun endüstriler başta olmak üzere İstanbul’da rekabet gücü yüksek olan öncelikli endüstrilerin istihdam ve üretim paylarının artırılması’ olarak belirlenmiştir. Planda yaratıcılık ve yenilik odaklı gelişen ve uzun vadede yüksek katma değer yaratma potansiyeli taşıyan faaliyet alanlarının önceliklendirilmesi ve kaynakların bu alanlarda değerlendirilmesi amaçlanmıştır, İstanbul’un öncelikli endüstrileri arasında yaratıcı endüstrilere yer verilmiştir. İSTKA (2016)’ya göre, yaratıcı endüstrilerin katma değeri ve çarpan etkisine dair farkındalığın arttığı, yeni örgütlenmelerin ve kurumların oluşturulduğu ve kamunun mali destek sağlamaya başladığı bu dönemde, yaratıcı ekonomileri sadece kültür endüstrilerine indirgemeden, yaratıcı endüstriler şemsiyesi altında geniş bir perspektifle ele alan bölgesel araştırmaların eksikliği hissedilmektedir. İstanbul’da yaratıcı endüstrilerde, detaylı analizlere ve endüstrinin geleceğine yön verecek politika belgelerine altlık oluşturacak kapsamlı bir saha araştırması ve bilgi bankası oluşturulması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Türkiye’nin ‘2023 İhracat Stratejisi’ ile dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında yer alması hedefine ulaşılması Ar-Ge, yenilikçilik, ileri teknoloji ve bilgi odaklı üretim ile mümkün olabilecektir. Türkiye’nin küresel rekabet gücünü artırabilmesi, dünya pazarlarında katma değeri yüksek ürünler ile söz sahibi olabilmesi ve mevcut dış ticaret yapısından kaynaklanan olumsuzlukları aşarak uzun dönemli, sürdürülebilir bir ekonomik büyüme sağlayabilmesi için önümüzdeki dönemde yenilikçilik ve yaratıcılık çalışmalarının hızla artırılması gerekmektedir. Türkiye’nin katma değeri yüksek ekonomilerde gelişebilmesi için, üniversiteler ve endüstri arasında bilgi ve teknoloji transferinin gerçekleşmesini ve sonrasında ticarileştirilmesini sağlayacak ara yüz mekanizmalarının önemi gittikçe artmaktadır (İSTKA, 2016).

Türkiye ve İstanbul özelinde konu ile ilgili olarak yapılan çalışmaların azlığı yanı sıra, politika ve sektör raporlarının da sayıca az olduğu söylenebilir. Mevcutta var olan dokümanların, konunun önemini kavradığı ve açıklamaya çalıştığı ancak ortaya koyduğu açıklayıcı verilerin ve derinlemesine analizlerin çok da yeterli olmadığı açıktır. Konuyu değişik boyutlarıyla tartışacak her türlü derinlemesine araştırma, konunun ülke gündeminde yer bulabilmesi ve gelecek politikalarına yön verebilecek olması sebebiyle önemli ve gereklidir. Yaratıcı endüstrilerin etkilerinin belirlenmesinde sadece hacimsel gelişime odaklanmak önemli olmakla birlikte konunun gelişimini daraltabilir, ilgili sektörlerin detaylı incelendiği ve konunun farklı boyutlarıyla ele alınacağı geniş kapsamlı araştırmalar, gelecek politikaları açısından çok daha yönlendirici olabilecektir.

4. İstanbul'da Yaratıcı İşgücünün Eğitiminin Endüstri Pratikleri ile Uyum Kapsamında Değerlendirilmesi

Yukarıda özetlendiği üzere, Türkiye'de yaratıcı endüstri ve işgücüne ilişkin verilerin ve politika yaklaşımlarının yetersizliği ve paralelinde var olan çalışmaların azlığı, mevcut ve gelecekteki ilişkili çalışmaları çok daha önemli kılmaktadır. Konuya ilişkin hâlihazırdaki referans verilerin çoğunlukla yapılan çalışmalar ile üretilmiş olduğu gerçeği de göz ardı edilmez ise bu önem daha da anlam kazanacaktır. Yaratıcılık tabanlı gelişen kentlerin büyük bir avantaj elde ettiği günümüz ekonomik ikliminde, Türkiye ve İstanbul'a ilişkin çalışmaların sayılarının artması, konunun çeşitlendirilmesi ve derinlemesine analizler ile detaylı veriler üretilmesi zorunlu bir hal almıştır. Bu çalışma, kentsel alanlarda yaratıcı işgücünün varlığının önemi paralelinde, endüstri işgücünün eğitimi endüstrideki mevcut durum ve beklentiler üzerinden değerlendirmekte ve literatüre açıklayıcı bir katkı yapmayı hedeflemektedir.

4.1. Yöntem

Çalışma kapsamında, eğitim kurumlarına ve meslek kuruluşlarına ilişkin detaylı veriler toplanmış, belirlenen amaç ve ulaşılmak istenen hedefler paralelinde derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Öncelikle, çalışma kapsamında değerlendirilecek yaratıcı endüstriler, UNCTAD (2010)'ın sınıflamasından yararlanarak belirlenmiş, sonrasında ekonomik payları ve gelişme potansiyelleri dikkate alındığında öne çıkan endüstrilerin, İstanbul'da devlet ve vakıf üniversitelerindeki dört yıllık lisans eğitim programları ile meslek kuruluşlarının varlığı ve etkinliği değerlendirilerek seçim yapılmıştır. Değerlendirme sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir;

1. İstanbul'daki yaratıcı endüstrilerin ekonomik paylarına (2008 yılı) bakılarak en büyük oranlara sahip olan yazılım (%33,25), mimarlık (ve mühendislik) (%23,00) ve reklamcılık (%19,76) (Aksoy ve Enlil, 2010) endüstrileri seçilmiştir.
2. İstanbul sinema endüstrisinin Türkiye içerisinde en büyük orana sahip olması (%77,33) (Aksoy & Enlil, 2010) sebebi ile sinema endüstrisi de çalışmaya dâhil edilmiştir.
3. Önceki adımlarda seçilen İstanbul'da ekonomik payları en yüksek endüstrilerin yaratıcı hizmetler (bkz. Tablo 1; UNCTAD, 2010) kategorisinde olması, aynı kategorideki, iç mimarlık, grafik tasarım, endüstriyel tasarım, moda tasarımı gibi dört yıllık lisans eğitim programları bulunan endüstrilerin de çalışmaya çeşitlilik katabilecek olması açısından kapsama dâhil edilmesine karar verilmiştir.
4. Belirlenen endüstrilerin İstanbul'da lisans eğitimi veren bölümleri ile meslek kuruluşlarının olup olmadığı araştırılmış, iç mimarlık, mimarlık, grafik tasarım, endüstriyel tasarım ve moda tasarımı, reklamcılık çalışma kapsamına alınırken, yazılım endüstrisi, endüstrideki işgücünün lisans eğitim programlarının ve meslek kuruluşlarının ayrımında yaşanacak kısıtlar ve değerlendirmelerin bu çalışmanın

hacmi ve zamanlamasını aşacak olması öngörüsüyle çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Yazılım endüstrisinin, özellikle ekonomik katma değerinin ve hacminin oldukça yüksek oluşu sebebiyle farklı önem taşıyor olmasından yola çıkılarak, çalışma kapsamında belirlenen yöntem paralelinde elde edilmesi planlanan sonuçların söz konusu sektör için tatmin edici olamayacağı düşüncesi de bu kararda etken olmuştur. Diğer yandan, yaratıcı ekonomi için büyük önemi olan yazılım endüstrisinin daha detaylı gelecek araştırmaların konusu olacağı şaşırtıcı olmayacaktır.

Böylelikle çalışmanın ilk aşamasında belirlenen endüstriler; mimarlık, endüstriyel tasarım, grafik tasarım, moda tasarımı, reklamcılık ve televizyon-sinema olmuştur (bkz. Tablo 1). Her bir endüstri için görüşmelerin yapılacağı en az bir meslek kuruluşunun seçilmesi, lisans eğitim programlarının analizi kapsamındaki görüşmeler için ise hem devlet hem de vakıf üniversiteleri arasından seçim yapılarak çeşitlilik sağlanmıştır.

Tablo: 1
Çalışma Kapsamında Belirlenen/Analiz Edilebilen Endüstriler

Kültürel Miras	Sanat	Medya	Yaratıcı Hizmetler
GELENEKSEL KÜLTÜR YANSIMALARI: El Sanatları Festivaller Kutlamalar KÜLTÜREL SİTLER: Arkeolojik Alanlar Müzeler Kütüphaneler Sergiler vb.	GÖRSEL SANATLAR: Resim Heykel Fotograf Antikacılık PERFORMANS SANATLARI: Canlı Müzik Tiyatro Dans Opera Sirk Kuklacılık vb.	BASILI MEDYA VE YAYINCILIK: Kitaplar Dergiler ve Diğer Yayınlar GÖRSEL MEDYA: Radyo Sinema Televizyon Diğer Yayınlar	TASARIM: İç Mimarlık Grafik Tasarım Endüstriyel Tasarım Moda Mücevher Oyuncak YARATICI HİZMETLER: Mimarlık Reklamcılık Kültür ve Eğlence Yaratıcı Araştırma ve Geliştirme YENİ MEDYA: Yazılım Video Oyunları Dijital Yaratıcı İçerikler

Belirlenen endüstriler - Çalışılan endüstriler

Sınıflama/UNCTAD, 2010.

Ancak, vakıf üniversitelerinde, grafik tasarım, radyo, televizyon ve sinema lisans eğitimi veren bölümlerin henüz ilk mezunlarını vermemiş olması nedeni ile bunun sağlanması mümkün olamamıştır. Bu çerçevede, lisans eğitimi veren bölümlerin seçiminde hizmet süreleri dikkate alınmış ve devlet üniversitelerinde yer alan ilişkili bölümler ön plana çıkmış, vakıf üniversiteleri için ise, 2016 yılı üniversiteye giriş merkezi sınav sistemi üzerinden en yüksek puanla öğrenci kabul eden ilk üç bölümden kuruluş yılı daha eski olanlar tercih edilmiş, bölüm başkanları veya öğretim üyesi düzeyinde bölüm temsilcileri ile görüşmeler yapılmıştır. Meslek kuruluşlarının seçiminde, belirlenen endüstrilere ilişkin kurum/kuruluşların hem yaygın olarak bilinir hem de olabildiğince aktif olmalarına önem verilmiş, yaratıcı endüstrilerin örgütlenmesinde çatı kuruluş olduğu düşünülen YEKON çalışma kapsamına alınmıştır. Meslek kuruluşlarını temsilen, olabildiğince üst düzey yetkilere sahip uzman/temsilciler ile görüşmeler yapılmasına özen gösterilmiştir (bkz. Tablo 2).

Moda tasarımı endüstrisinde, meslek yüksekokulları ya da meslek liselerinden mezun olmuş olan işgücünün istihdamının baskın olabileceğine karşılık, öncelikle meslek kuruluşu ile görüşülmesi sonrasında ilgili lisans programlarının belirlenmesine karar verilmiştir. Süreçte, görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için belirlenen bazı kurum ve kuruluşlarla iletişim kurulamamış, geri dönüş sağlanamamıştır. Moda, radyo, televizyon ve sinema endüstrilerinde yoğunlaşan bu problem sebebiyle, söz konusu endüstriler ile tasarlanan görüşmelerin gerçekleştirilmesi mümkün olamamıştır. Görüşme yapılan eğitim kurumları ve meslek kuruluşları Tablo 2'deki gibidir. Toplamda dört farklı endüstri, altı farklı üniversiteden on iki öğretim üyesi ve yedi meslek kuruluşunun temsilcileri ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. İlişkili araştırmalarda kullanılan değişkenler ve öne çıkan kavramların da değerlendirilmesiyle, görüşmelerde kullanılmak üzere temel konu başlıkları belirlenmiştir. Buna bağlı olarak, görüşmelerin kapsamı lisans eğitimi veren bölümler için, eğitim programları ve endüstri beklentileri ilişkisi, endüstri işbirlikleri ve meslek kuruluşu ile ilişkiler, mezun ağları ve gelecek hedefleri üzerinde, meslek kuruluşları için ise, kent ekonomisi içerisinde yaratıcı endüstrilerin ve kendi endüstrilerinin yeri, işgücünün durumu ve eğitimi, üniversiteler ile olan işbirlikleri ve eğitim programlarına yönelik öneriler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Tablo: 2
Görüşülen Bölümler / Meslek Kuruluşları¹

Endüstriler/Bölümler	Üniversiteler	Meslek Kuruluşları
Yaratıcı Endüstriler(tüm)	-	YEKON
REKLAMCILIK	İstanbul Bilgi Üniversitesi Bahçeşehir Üniversitesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Reklamcılar Derneği Reklam Yaratıcıları Derneği
MİMARLIK	İstanbul Teknik Üniversitesi İstanbul Kültür Üniversitesi İstanbul Bilgi Üniversitesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	Mimarlar Odası Serbest Mimarlar Derneği
ENDÜSTRİYEL TASARIM	Marmara Üniversitesi İstanbul Teknik Üniversitesi İstanbul Bilgi Üniversitesi	Endüstriyel Tasarım Meslek Kuruluşu
GRAFİK TASARIM	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Marmara Üniversitesi	Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu

Bulgular

Bu bölümde yer alan bulgular, Tablo 2'de yer alan kurumlar ile yapılan görüşmelerin ortaya koyduğu sonuçları özetlemektedir.

Eğitim kurumlarının değerlendirmeleri

Lisans eğitimi veren kurumların amaçları 'yaratıcı', 'esnek', 'çağdaş', 'özgür', 'araştıran' ve 'sorgulayan' bireyler yetiştirmek üzerine yoğunlaşmıştır. Endüstri ilişkilerine yönelik özel olarak belirtilmiş amaç ya da ilişkili vurgular kurumların hedeflerinde ön plana çıkmamaktadır. Bölümlerin tamamında ders içeriklerinin çeşitliliği seçmeli dersler ile sağlanmakta, devlet üniversitelerindeki bölümlerin kendilerinin sunduğu seçmeli dersleri varken, vakıf üniversitelerinde öğrenciler çoğunlukla fakülte programından yararlanmaktadır. Devlet üniversitelerindeki bölümler sürekli değişen dinamikleri yakalanmaya çalışmakta ancak kurumsal işleyiş hızlı değişimlere imkân vermemektedir.

Örneğin, MSm¹'de eğitim programında yapılacak değişiklikten öte, endüstri ihtiyaçlarına cevap verebilecek daha esnek ve yenilikçi bir eğitim sistemine gidilmeye çalışılmakta, geleneksel bir yapıya rağmen endüstri beklentileri göz önünde bulundurulmakta, eğitim programı da gelenekten gelen bir uygulama tarzı çerçevesinde şekillenmekte ve endüstri ihtiyaçlarına karşılık verebilecek bir sistem ise daha yeni yeni sorgulanmaktadır. Vakıf üniversiteleri görece daha esnek bir idari yapıya sahip ve eğitim programları da bu çerçevede daha kolay müdahale edilebilir durumda olmakla birlikte, programların güncellenmesi ve revizyonu bu kolaylık paralelinde gerçekleşmemektedir.

Devlet üniversitelerindeki bölümlerde öğretim elemanına olan ihtiyaç karşılanamamakta, bunun yanı sıra, dersliklerin ve sergi mekânları da yetersiz kalmakta, derslerde kullanılacak malzemelere erişimde ve fon aktarımı konularında güçlüklerle karşılaşmaktadır. Finansal eksikliklerin yanı sıra yapılmak istenilen çalışmalarda idari sıkıntılar da yaşanmaktadır. Vakıf üniversitelerinde ise yönetimlerin çok daha destekleyici bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tüm bölümler, mezun takip sisteminin gerekliliğini vurgularken, vakıf üniversitelerinde, devlet üniversitelerinden farklı olarak mezunlarının istihdam durumlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı bir havuz bulunmakta ve sürekli güncellenmektedir. Mezunlardan alınan geri dönüşler sistematik olmamakta ve eğitim programına ilişkin birkaç geri dönüş değişime gidilmesi yönünde yeterli olmamaktadır. Meslek ve kamu kuruluşlarının da bu sürece dâhil olması gerekmektedir. İTÜ², MSg³, Mg⁴ ve Br⁵ bölümlerinde eğitim programlarının oluşturulmasında endüstri ihtiyaçları öncelikli hedef değildir, üniversitelerin sadece endüstriye işgücü yetiştiren kurumlar olmadığı tartışılmakta, bir taraftan da endüstrinin gerekleri de sağlanmaya çalışılmaktadır. Üniversiteler, endüstri beklentilerini karşılamak için eleman yetiştirilip yetiştirilmeyeceği konusunda ikilem yaşamaktadır ve bu dengenin kurulması kapsamında öğretim üyelerine önemli görevler düşmektedir. Eğitimin, endüstri beklentilerine yönelik olmasının öncesinde, öğrencilere yaratma, düşünme ve iş yapabilme yetileri kazandırması gerekmektedir. Bölümler, endüstri ihtiyaçlarına yönelik eğitim yöntemlerini, seçmeli derslerde ve zorunlu derslerde dışarıdan profesyoneller getirilmesi, stajlar, mentörlük dersleri, usta-çırak ilişkileri ve ortak eğitim modelleri aracılığıyla geliştirmektedir.

Mimarlık bölümleri hariç tüm bölümler endüstri işbirliklerini, zorunlu proje dersleri kapsamında sağlamaktadır. Mimarlık bölümlerinde endüstri işbirliklerine önem verilmekte, söz konusu işbirlikleri çoğunlukla seminer ve çalıştaylarla gerçekleştirilmektedir. Eğitim gerçek hayatla yani endüstri ile iç içe olduğu zaman daha başarılı olacaktır. İTÜ Endüstri

¹ MSGSÜ Mimarlık Bölümü.

² İTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü.

³ MSGSÜ Grafik Tasarım Bölümü.

⁴ Marmara Üniversitesi Grafik Tasarım Bölümü.

⁵ Bilgi Üniversitesi Reklamcılık Bölümü.

Ürünleri Tasarımı Bölümü'nün "*Uygulamalı bir alanda eğitim veriyorsanız, endüstriyi işin içine sokmak gerekir, bu anlamda endüstri ile ilişkiler çok kıymetli*" şeklinde belirttiği gibi, tüm bölümler endüstri ile ilişkilerin çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Öğretim üyelerinin sahip olduğu endüstriyel ağlar, endüstri işbirliklerinin sağlanmasında avantaj olarak ortaya çıkmakta ve öğretim üyelerinin endüstri ile olan ilişkileriyle gelişen işbirlikleri daha sağlıklı sürdürülebilmektedir. Söz konusu işbirlikleri kapsamında, bazı durumlarda endüstri ile doğru iletişim kurulamaması ve üniversitelerin kolektif üretimden ziyade reklam aracı olarak kullanılmaya çalışılması benzeri problemler yaşanmaktadır. Endüstri ile yapılacak işbirlikleri için metodolojik yöntemlerin geliştirilmesi gerekmektedir, özellikle küçük ölçekli firmalar ne istediklerini çoğu zaman tam olarak aktaramamakta, üniversitelerin de kendi içindeki organizasyonsuzluklar sebebiyle işbirlikleri sadece kâğıt üzerinde kalabilmektedir. Yetenekli öğrencilerin ön plana çıkması ve endüstrinin ilgisini çekmesi, usta-çırak ilişkilerinin gelişmesi ve mesleki pratiklerin kazanılması, öğrenciler için ağlar oluşturma ve ağlara dâhil olma fırsatları sunması bakımından endüstri işbirlikleri eğitim kurumları için gereklidir.

Meslek kuruluşlarının değerlendirmeleri

Meslek kuruluşlarının, amaç ve faaliyetleri, eğitim ile ilişkili olarak, üniversiteler ile işbirlikleri yapmak, eğitim sistemini desteklemek, meslek içi seminer, konferans vb. etkinlikler düzenlemek, mezuniyet öncesi ve sonrası öğrencilere iş bulmalarında yardımcı olmak, mesleki uyumu kolaylaştırmak amacıyla staj, işe yerleştirme gibi faaliyetlerde bulunmak, telif ve patent hakları sorunlarına ilişkin çalışmalar yapmak üzerine yoğunlaşmaktadır.

Eğitim programları çoğunlukla meslek pratiği ile örtüşmemektedir. Eğitimin sağladığı temel akademik altyapı yeterli olmakla birlikte, yaratıcı endüstrilerde usta-çırak ilişkisi, eğitim sırasında deneyim kazanmak ve öğrencinin bireysel gelişimi de önemlidir. İşgücünün istihdamında, öğrencileri endüstri ile iç içe yetiştirmiş üniversitelerin mezunları daha avantajlıdır. Yaratıcı endüstriler çok hızlı gelişen ve en güncel teknolojiyi kullanan endüstriler olmaları sebebiyle, akademik eğitim bilgilerinin endüstrinin güncel konuları ile örtüşmesi gerekmektedir. Endüstrinin kalifiye eleman ihtiyacı da giderek artmaktadır. GMK'na⁶ göre, "*bu endüstrilerde çalışan işgücünün zihinsel ve entelektüel boyutta, yaptığı işi sorgulayan, farklı sorular soran, alternatifleri değerlendiren, farklı kavramlar düşünebilen ve geliştiren, üretim boyutunda da hızlı üreten kişiler olması bekleniyor, bu kapsamda eğitim süresince öğrencinin çok fazla iyi örnek görmesi, alternatif yaratması ve zorlanması gerekiyor*".

⁶ GMK Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu.

Endüstri ve üniversiteler arasında kurulan mevcut ağlar ve ilişkiler olmakla birlikte ortak yapılan proje sayıları azdır. Günümüzde endüstri, hızla gelişen koşullar sebebiyle eğitimin önündedir.

Meslek kuruluşlarının, mezun olduktan sonra neler yapılabileceğine dair öğrencileri bilgilendirmesi faydalı olacaktır. Endüstrinin beklentileri ile eğitim programlarının çok da örtüşmemesinin yanında, çalışma düzenleri ve zamanları, işletme büyüklükleri vb. alanlarda endüstrinin yapısı da giderek değişmektedir. Endüstrinin diğer endüstrilerden farklı bir eğitim sistemine ihtiyaç duyduğu açıktır. İlişkili olarak eğitimcilerin düzeyi ve yeterliliğinin önemi de giderek artmaktadır.

Türkiye’de, yaratıcı endüstrilerin, ülke ve kentler özelindeki yapılanma koşulları çok da iyi durumda değildir ve yeterli donanma sahip işgücünün yetiştirildikten sonra ülke içerisinde istihdam edilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Kısaca, eğitim programları kapsamında, piyasa dinamiklerinin yeterince öğretilmediği söylenebilir. Mevcut eğitim sistemi ile yetişen elemanlar ve endüstrinin ihtiyaç duydukları arasında boşluk ortaya çıkmakta, söz konusu boşluğun doldurulabilmesi için endüstri ve üniversiteler arasında birtakım bağlar kurulması gerekmektedir. Bu anlamda işbirliklerinin önemini de karşılıklı faydanın sağlanması açısından tekrar vurgulamak gereklidir. Eğitim kurumlarının, endüstride işlerin nasıl yürüdüğünü deneyimleyebilmeleri, endüstrinin ise konu ile ilgili kavramsal temel ve gelişmelere hâkim olabilmesi için işbirlikleri faydalı olacaktır. Fakat mevcutta endüstri ve eğitim ilişkilerinin amacına uygun bir şekilde ilerlemediğini söylemek yanlış olmaz. İlâveten, eğitim kurumları ve endüstri ilişkisi kurmak da çoğu zaman yeterli olmamakta, koruyucu ve düzenleyici kanun ve teşvik eksikliği, fikre verilen önem ve ilişkili olarak telif haklarının korunması ve düzenlenmesindeki eksiklikler gibi endüstrinin karşı karşıya kaldığı sorunlara, Türkiye’de yaratıcı endüstrilerin var olabilmesi ve varlıklarını sürdürebilmesi için çözümler üretilmesi gerekmektedir. Sorunların, eski teknolojiler ile üretilen geleneksel yaklaşımların sebep olduklarından çok uzak, daha yenilikçi ve çok boyutlu oluşu sebebiyle çözümlerinin de eğitilmiş insan sayısının artması ile kolaylaşacağı söylenebilir. Hali hazırda, endüstriler için eğitilmiş işgücüne olan talep her geçen gün artmaktadır.

Eğitim-Endüstri ilişkileri: geleceğe ilişkin değerlendirmeler

Eğitim kurumları, eğitim programlarının araştırma, toplumla ve endüstrilerle ilişkilere daha fazla katkı yapacak şekilde değiştirilip geliştirilmesi, endüstri işbirliğine yönelik farkındalığın artırılması ve daha fazla işbirliğinin sağlanması, uluslararası ölçeklerdeki çalışmalara da önem verilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.

Meslek kuruluşları ise yaratıcı endüstrilerde hizmet verecek işgücünün eğitiminde, öğrencilerin ön plana çıkan özelliklerine odaklanılması, özgünlükler paralelinde yeni öğrenme şekilleri geliştirilmesi ve öğrencilerin özgür bırakılması, geleneksel derslerin ötesine geçilerek yenilikçi konu ve süreçlerin benimsenmesi, fikir boyutunun öneminin vurgulanması ve fikir geliştirmeye ağırlık verilmesi, öğrencilerin bir proje süreci boyunca

projelerde yer alması ve süreci anlamalarının sağlanması, zorlayıcı olmaktan çok öğrencinin yönlenecek istediği alana dair rehber olabilecek farkındalığın geliştirilmesi, farklı disiplinler ile ortak çalışmanın önemini vurgulanması ve ortak çalışma ortamlarının oluşturulması, öğrencilerin esnek ve çeşitlendirilmiş projelere yönelik çalıştırılması, endüstri ile iç içe olunması, işbirliği yapılması ve karşılıklı gelişmelere açık olunması, akademisyenlerin de endüstri deneyimi kazanmasının sağlanması, öğrencilere daha çok sorumluluk verilmesi ve öğrencilerin yaptıkları projeleri iş gibi düşüncelerinin sağlanması konularına odaklanılması gerektiğini düşünmektedirler.

Özetle, eğitim programları, endüstrinin ihtiyaçları paralelinde usta-çırak ilişkileri, stajlar, bir profesyonelin mentörlük yaptığı dersler veya endüstri işbirliği ile yürütülen dersleri kapsamına almaya çalışsa da, endüstri açısından bu deneyimler yetersiz görülmektedir. Bölümlerin öncelikli hedefi de endüstri ihtiyaçlarını karşılamak değildir. Endüstri, eğitim ve endüstri arasında büyük bir boşluğun varlığına inanmakta, öte yandan eğitim kurumları da endüstriyi yetersiz görmektedir.

Yaratıcı sınıf istihdamında önemi bilinen girişimcilik ile ilgili dersler sadece iki bölümün (MSet⁷, BŞr⁸) eğitim programında yer almaktadır. Çoğu bölümün amaçlarında belirtilen girişimci bireyler yetiştirme hedefleri de sunulan eğitim programı ile çok da örtüşmemektedir. Devlet üniversitelerinin eğitim programları, mesleki eğitimde çeşitlilik sunmada daha ileri durumdadır. Eğitim kurumlarının, sürekli değişen sosyo-ekonomik koşulların hızına yetişebilmek adına temel bir endişe taşıdığı ve bu anlamda çaba harcadığı söylenebilir. Ancak eğitim programlarındaki değişiklikler kolaylıkla yapılamamaktadır ve esnek bir eğitim sisteminin varlığından söz etmek çok da mümkün değildir. Vakıf üniversitelerindeki bölümlerin görece daha yeni kurulmuş olması, söz konusu yeniliklerin mümkün olabilmesine imkân vermiş, kurumsal olarak daha geçirgen oluşları da esnekliklere izin vermektedir. Devlet ya da vakıf fark etmeksizin, bölümlerde eğitim programlarını güncellemeye ilişkin çalışmalar herhangi bir sistematığa bağlı değildir. Güncelleme süreçlerinde sadece mezun geri dönüşleri değil, çeşitli paydaşların katkı ve görüşlerinden yararlanılması da faydalı olacaktır.

5. Sonsöz ve Öneriler

Geleneksel ekonomilerden bilgi ekonomisine geçişle değişen ve yeniden şekillenen ekonomik iklimde de işgücünün niteliği ve nitelikli işgücünün varlığı önemini korumaktadır. İlişkili olarak yaratıcı işgücünün kentsel alanlardaki varlığı da gelişmişlik ile anlamlı ilişkisini sürdürmektedir. Yaratıcı endüstriler ve yaratıcı sınıf üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda, endüstrinin değişen istihdam yapısı ve işgücünün beklentileri sıklıkla gündeme gelmektedir. Şüphesiz konunun gündem olması, yaratıcı endüstri işgücünün önemi

⁷ MSGSÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü.

⁸ Bahçeşehir Üniversitesi Reklamcılık Bölümü.

yanı sıra farklılaşan özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, bilgi ve yeteneğe dayalı ileri uzmanlıklara sahip yaratıcı işgücünün eğitimi, yeni gelişen ileri ve yenilikçi uzmanlıklara hizmet verecek ve endüstri beklentileri ile örtüşecek düzeyde yapılandırılmalıdır. Bu çalışmada, yaratıcı hizmetler kapsamında (UNCTAD, 2010) İstanbul’da mimarlık, reklamcılık, endüstri ürünleri ve grafik tasarımı hizmetlerinde istihdam edilenlerin eğitim ve mesleki hizmetleri, ilişkili eğitim ve meslek kuruluşları ile yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla analiz edilmiştir. Bulgular, İstanbul özelinde yapılmış olan görüşmelerden elde edilmiş olsa da sonuçların Türkiye için de anlamlı olduğunu ve Türkiye’de yaratıcı endüstrilerin gelişmişlik düzeyi ile ilişkili olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Yaratıcı endüstrilerin, ülke, bölge ve kent ekonomileri için önemini tekrar tekrar vurgulamanın gereği yoktur. Türkiye’nin, yaratıcı endüstrilerin varlığı ve gelişiminde, gelişmiş ekonomilerin oldukça gerisinde kaldığını söyleyebilmek mümkündür. Türkiye’nin, geleneksel ekonomiler ile vardığı noktanın ötesine, günümüz bilgi ekonomisi koşullarında yalnızca katma değeri yüksek ürünler üreten endüstriler ile geçebileceğinin farkına varmasının zamanı gelmiştir. Bu, kurumsallaşmadan eğitime, ekonomik teşviklerden hukuki düzenlemelere kadar her boyutta ileri politikalar üretmek ve uygulamak gerekliliğini doğurmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, yaratıcı işgücünün eğitimine yönelik düzenlemeleri endüstrinin gerekleri çerçevesinde tartışmaktır. Bunun için öncelikle sorunları doğru anlamak önemlidir. Sorunlar ve çözüm yollarını tartışmadan önce ise, yaratıcı endüstrilere hizmet edecek işgücünün eğitimine geçmeden endüstrilerin ülke yasal, politik, ekonomik ve sosyo-kültürel kapsam ve altyapı düzeni içerisinde, hizmet sektörü kapsamında tanınır uzmanlıklar olarak var olmasının gerekliliğine değinmekte fayda vardır. Endüstrilere ilişkin en önemli sorunun farkındalık ve kurumsallaşma olduğu göz önüne alınırsa, öncelikle yaratıcı endüstrilerin uluslararası kabul gören sınıflama paralelinde sınıflandırılarak, katma değerinin rakamlar ile ifade edilebileceği verilerin üretilmesi ve bunun sürekliliğinin sağlanması gereklidir. Endüstrilere ilişkin verilerin çok daha detaylı biçimde ulusal ölçekte hazırlanıp sistematik olarak yayımlanması zorunludur. Bu, konu özelindeki çalışmaların ve ilişkili farkındalık ve önemin artmasını, mesleki birlik ve kuruluşların kurulmasını, nitelik ve nicelik olarak artışını sağlayacak ve farklı uzmanlıkları kapsayacak eğitim programlarının oluşumuna da zemin hazırlayacaktır.

Eğitime ilişkin sorunların temelini eğitim kurumlarının yeterli derecede esnek olamayışından kaynaklanan idari sorunlar ile altyapı sorunları oluşturmaktadır. Bilgi ekonomisine geçiş kapsamında kurumsal esneklik, ekonominin kazanacağı dinamizm ve gelişim için en temel unsurlardan birisidir. İlişkili her türlü idari düzenlemenin yenilikçi gelişmelere adapte olması zorunluluktur. Bilgi ekonomisinin etkileri çerçevesinde gelişmiş ekonomiler, yasal temelli kurumsal dönüşümler ile söz konusu sorunları kolaylıkla çözebilmektedir. Yapılması gereken ülke düzeni ve işleyişi çerçevesinde uygun yöntem ve araçların acilen üretilmesi ve devam eden süreçlerde de esnek hale getirilmesidir. Eğitim kurumlarındaki fiziki altyapı sorunlarını tartışmak ise günümüz gereklerinin değil, neredeyse geleneksel ekonomilerin konu kapsamı dâhilindedir. Çok daha kalifiye

eğitimcilerin istihdamı konusu yine idari esneklik ve eğitim konuları kapsamında ivedilikle çözümlenmesi gereken sorunlar arasındadır, farklı uzmanlıkları kapsayacak yenilikçi akademik istihdam politikaları geliştirmek gerekecektir. Eğitim kurumlarının, eğitim programlarını hızla değişen gelişmelere aynı hızla adapte edememeleri, yetiştirilen kalifiye elemanların endüstri dinamiklerini ve gereklerini yakalayamayarak, bir bakıma âtil kalmaları veya açığı kapatabilmek amacıyla zaman dolayısıyla maliyet harcamaları anlamına gelmektedir.

İşgücünün özgün fikrin ve yaratıcılığın önemine öncelikle eğitim sürecinde inanması gereklidir. Üniversitelerin aynı zamanda, fikri mülkiyet haklarına yönelik politikalar geliştirmesi, bu konuda çalışmalar yapması ve söz konusu çalışmalar ile ülke gündemini yönlendirmesi gereklidir.

Diğer önemli bir konu üniversite-sanayi işbirliği çerçevesinde yapılacak düzenlemeler ve bunları sürdürülebilir kılacak ulusal sistemler geliştirmektir. Yaratıcı endüstrileri geliştirmek amacıyla, endüstri ve üniversite etkileşimlerinin ticarileşmesini sağlamaya yönelik yenilikçi girişimlere zemin hazırlamak gereklidir. Yaratıcı sektörler özelinde, üniversite sanayi ortaklıkları önem taşımaktadır. Konuya ilişkin sistematik sürdürülebilir düzenlemeler ve yenilikçi yasal ve finansal destekler üretmek önemlidir. Dünyada uygulandığı gibi, akademik performansların değerlendirilmesinde endüstri ilişkilerine de ağırlık veren düzenlemeler yapılabilir. Eğitim programları, farklı disiplinler ile iç içe olmalı ve çeşitlilik sağlamalıdır. Endüstrinin eğitime vereceği desteğe açık olmak ve endüstriyi bu anlamada teşvik etmek ve ilişkili ortaklıklar kurmak, öğrencilerin mesleki pratikleri anlayabilmeleri için önemlidir. İşbirlikleri ve ortak yürütülecek çalışmalar eğitimin bir parçası olmalı, meslek kuruluşlarının eğitim programları ile ilgili eğitim düzenlemelerine katkıda bulunmaları ve eğitim sürecine dâhil olmaları sağlanmalı, geleneksel eğitim ve yönetim anlayışı yenilikçi yaklaşımlarla revize edilmelidir. Eğitim çıktılarının piyasa koşullarına uygunluğunun anlaşılabilmesi bakımından mezunlardan elde edilecek geri dönüşler faydalı olacaktır. Bu amaca yönelik olarak sistematik yöntemler geliştirilmelidir.

Yaratıcı işgücü kentler ve bölgelerin gelişimi için en önemli kaynaklardan birisidir. Bu kaynağa sahip olmak öncelikle, kaynağı üretmek ve sürdürülebilir olmasını sağlamakla mümkün olacaktır.

Kaynaklar

- Aksoy, A. & Z. Enlil (2010; 2011), *Kültür Ekonomisi Envanteri-İstanbul 2010*, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ashton, D. & C. Noonan (2013), *Cultural work and higher education*, London, GB, Palgrave Macmillan.
- Ball, L. (2003), *Future directions for employability research in the creative industries*, Design Council and LTSN, London.
- Ball, L. & E. Pollard & N. Stanley (2010), "Creative Graduates Creative Futures", *Institute for Employment Studies*, Brighton, UK.

- Banks, M. & D. Hesmondhalgh (2009), “Looking for Work in Creative Industries Policy”, *International Journal of Cultural Policy*, 15(4), 415-430.
- Barro, R.J. (1997), *Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study*, Cambridge, MA: The MIT Press.
- Bennett, D. (2009), “Academy and the real world: Developing realistic notions of career in the performing arts”, *Arts and Humanities in Higher Education*, 8(3), 309-327.
- Bentley, T. (1998), “Learning beyond the Classroom”, Hargreaves & Christie (eds.), *Tomorrow’s Politics: The Third Way and Beyond*, London: Demos, 80-95.
- Bianchini, F. & F. Mark & J. Montgomery & K. Worpole (1988), *City Centres, City Cultures. The Role of the Arts in the Revitalisation of Towns and Cities*, Manchester Centre for Local Economic Strategies.
- Boswell, C. & S. Stiller & T. Straubhaar (2004), “Forecasting labour and skills shortages: How can projections better inform labour migration policies”, *Report for European Commission, DG Employment and Social Affairs*, Hamburg.
- Bridgstock, R. (2005), “Australian Artists, Starving and Well-Nourished: What Can we learn from the Prototypical Protean Career?”, *Australian Journal of Career Development*, 14(3), 40-48.
- Bridgstock, R. (2011), “Skills for creative industries graduate success”, *Education + Training*, 53 (1), 9-26.
- Bridgstock, R. & L. Carr (2013), “Creative entrepreneurship education for graduate Employability in the creative arts”, *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education, Special Issue: Work-Integrated Learning: Building Capacity*, 16(3), 199-209.
- Chapain, C. & P. Cooke & L. De Propriis & S. MacNeill & J.M. Garcia (2010), *Creative Clusters and Innovation*, NESTA, London.
- Collis, C. (2010), “Developing work-integrated learning curricula for the creative industries: Embedding stakeholder perspectives”, *Learning and Teaching in Higher Education*, 4(1), 3-19.
- Comunian, R. & A. Faggian (2014), “Creative graduates and creative cities: exploring the geography of creative education in the UK”, *International Journal of Cultural and Creative Industries*, 1(2), 19-34.
- Creative Skillset (2009), “Strategic Skills Assessment for the Creative Media Industry”, <http://creativeskillset.org/assets/0000/6036/Skillset_Strategic_Skills_Assessment_for_the_CreativeMedia_Industries_in_England_2010.pdf>, 15.09.2016.
- Creigh-Tyte, A. & B. Thomas (2001), “Employment’ in The UK Cultural Sector, Profile and Policy Issues”, S. Selwood (ed.), London: Policy Studies Institute Cultural Times (2015), *The first global map of cultural and creative industries*, <[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cultural-times-2015/\\$FILE/ey-cultural-times-2015.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-cultural-times-2015/$FILE/ey-cultural-times-2015.pdf)>, 15.09.2016.
- Cunningham, S. & P. Higgs (2010), *What’s your other job? A census analysis of arts employment in Australia*, Melbourne: Australia Council for the Arts.
- Çetindamar, D. & A. Günsel (2012), “Measuring the Creativity of a City: A Proposal and an Application”, *European Planning Studies*, 20(8), 1301-1318.

- Daniel, R. & L. Daniel (2014), "Enhancing capacity for success in the creative industries: Undergraduate student reflections on the implementation of work-integrated learning Strategies", *Asia-Pacific Journal of Cooperative Education, Special Issue*, 16(3), 199-209.
- Demir, M.E. (2014), "Yaratıcı Endüstriler", *İLEF Dergisi*, 87-107.
- Department for Culture, Media and Sport (DCMS) (1998; 2001), *The Creative Industries Mapping Document*, London.
- Duisenberg, E.S. (2010), "Yaratıcı Şehirler ve Endüstriler: Vizyon ve Meseleler", *21. Yaratıcı Şehirler ve Endüstriler Sempozyumu*, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Durmaz, B. & K. Velibeyoğlu & T. Yiğitcanlar (2008), "Emergence of a Creative City: Antalya A Film-induced Tourism Centre", *4th word conference for graduate research in tourism hospitality and leisure*, 22-27 April 2008, Antalya.
- Enlil, Z. & Y. Evren (2011), *Yaratıcı İstanbul, Yaratıcı Sektörler ve Kent*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Enlil, Z. & Y. Evren & İ. Dinçer (2011), "Cultural Triangle and Beyond: A Spatial Analysis of Cultural Industries in İstanbul", *Planning Practice & Research*, 26(2), 167-18.
- Evren, Y. & Z. Enlil (2012), "Towards a creative city? Problems and prospects of İstanbul's creative sectors Pioneering Minds Worldwide: On the Entrepreneurial Principles of the Cultural and Creative Industries", *Eburon Academic Press*, 109-112.
- Florida, R. (2002), *The Rise of the Creative Class: And how it's transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, New York, Basic Books.
- Florida, R. (2005a), *Cities and the Creative Class*, Routledge, New York.
- Florida, R. (2005), *The Flight of the Creative Class*, Routledge, New York.
- Florida, R. & G. Gates & B. Knudsen & K. Stolarick (2006), *The University and the Creative Economy*,
<http://creativeclass.com/rfcgdb/articles/University_andthe_Creative_Economy.pdf>, 15.09.2016.
- Glaeser, E. (2005), "Review of Richard Florida's the Rise of the Creative Class", *Regional Science and Urban Economics*, 35(5), 593-596.
- Gordon, A. (1986), "Education and training for information technology", *Studies in Higher Education*, 11(2), 189-198.
- Günsel, A. & D. Çetindamar (2011), "Yenilik ve yaratıcılık perspektifinden bir değerlendirme: İstanbul'da yaratıcı endüstriler ve yaratıcı işgücü", *2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu*, Ankara.
- Güran, M.C. & İ.E. Seçilmiş (2013), "Ankara Kültür Ekonomisi: Sektörel Büyüklüklerin Değerlendirilmesi", *Kültür Mirası ve Kültür Ekonomisi Envanteri Projesi*.
- Hall, P. (2000), "Creative Cities and Economic Development", *Urban Studies*, 37(4), 639-649.
- Hamnett, C. & N. Shoval (2003), "Museums as Flagships of Urban Development", in: *Cities and Visitors, Regulating people, markets and city space*, Blackwell publishing.
- Harvey, L. & A. Blackwell (1999), "Destinations and reflections: careers of British art craft and Design graduates",
<<http://heer.qaa.ac.uk/SearchForSummaries/Summaries/Pages/LTA17.aspx>>, 15.09.2016.

- Helbrecht, I. (1998), “The Creative Metropolis: Services, Symbols and Spaces”, *International Journal of Architectural Theory*, 3(1) 1-10.
- Hocaoğlu, D. (2015), “Yaratıcı Endüstrilerin Yerel Ekonomilerdeki Önemi ve Tasarımın Bu Endüstrilere Katkısı”, *Planlama Dergisi*, 25(3)189-194.
- Hospers, G.J. (2003), “Creative City: Breeding Places in the Knowledge Economy”, *Knowledge, Technology & Policy*, 16(3), 143-162.
- Howkins, J. (2001), *The Creative Economy: How People Make Money from Ideas*, London, UK: Penguin.
- Hutton, T.A. (2006), “Spatiality, Built Form and Creative Industry Development in the Inner City”, *Environment and Planning*, A(38), 1819-1841.
- İKEE (2012), *İstanbul Kültür Mirası Kültür Ekonomisi Envanteri II*, <<http://http://www.istanbulkulturenvanteri.gov.tr>>, 15.09.2016.
- İSTKA İstanbul Kalkınma Ajansı (2014), *2014-2023 İstanbul Bölge Planı*, <<http://www.istka.org.tr/planlama/istanbul-bolge-plani>>, 15.09.2016.
- İSTKA İstanbul Kalkınma Ajansı (2016), “Yenilikçi ve Yaratıcı İstanbul Mali Destek Programı”, *Çağrı Metni*, <<http://www.istka.org.tr>>, 15.09.2016.
- İZKA İzmir Kalkınma Ajansı (2013), *İzmir 2012 Kültür Ekonomisi, Kültür Altyapısı Envanteri ve İzmir Kültür Ekonomisi Gelişme Stratejisi Projesi*, ISBN 978-605-5826-15-4, <http://www.izmiriplanliyorum.org/static/upload/file/izmir_kultur_ekonomisi_envanteri_ve_kultur_ekonomisi_stratejisi_projesi.pdf>, 15.09.2016.
- Kara, T. (2014), “Kültür Endüstrisi Kavramı Çerçevesinde Medya Ürünleri: Eleştirel Yaklaşım”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 4(1), 51-60.
- Kerimoğlu, E. (2011), “Sektörlerin Kentsel Ekonomik Gelişmedeki Rolü ve Yaratıcı Kentler”, *Kentli Dergisi*, (5), 52-54.
- Kerimoğlu, E. (2012), “Creativity and Culture: a Discussion of their Contribution to Urban Development in Istanbul”, *Conference of 15th International Planning History Society*, Brezilya.
- Kerimoğlu, E. (2013), ‘Creative Industries: Their contribution to urban governance in Istanbul’, *Final Conference of Urban Creative Poles*, Almanya.
- Kerimoğlu, E. & F. Gezici (2010), “Creativity-Culture and Tourism-Contemporary Urban Development Strategies”, *50th European Congress of ERSA*, İsveç.
- Kern, P. (2007), “The Economy of Culture in Europe A Strategy for a Creative Europe”, *4th Conference Creative Industries*, Berlin.
- Knight, P.T. & M. Yorke (2003), “Employability and Good Learning in Higher Education”, *Teaching in Higher Education*, 8(1), 3-16.
- Kumral, N. (2010), “Yaratıcılık ve İzmir üzerine”, *Ege University WP in Economics 2010 No: 10(1)*, <<http://www.iibf.ege.edu.tr/economics/tartisma>>, 15.09.2016.
- Landry, C. (1996), *The creative city in Britain and Germany*, London: Anglo-German Foundation, London.
- Landry C. (2000), *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*, London: Earthscan.
- Lazzeretti, L. & R. Boix & F. Capone (2008), “Do Creative Industries Cluster? Mapping Creative Local Production Systems in Italy and Spain”, *Industry and Innovation*, 15(5), 549-567.

- Lazzeretti L. & F. Capone & İ.E. Seçilmiş (2014), "Türkiye'de Yaratıcı ve Kültürel Sektörlerin Yapısı", *Maliye Dergisi*, (166), 195-220.
- LR (Lambert Review) (2003), "Lambert Review of Business-University Collaboration", *Final Report*, <http://www.eua.be/eua/jsp/en/upload/lambert_review_final_450.1151581102387.pdf>, 15.09.2016.
- Mankiw, N.G. & D. Romer & D. Weil (1992), "A Contribution to the Empirics of Economic Growth", *Quarterly Journal of Economics*, (152), 407-37.
- Marlet, G. & C. van Woerkens (2007), "The Dutch Creative Class and How It Fosters Urban Employment Growth", *Urban Studies*, 44(13), 2605- 2626.
- Marrocu, E. & R. Paci (2012), "Regional Development and Creativity", *International Regional Science Review*, 36(3), 354-391.
- Menger, P. (1999), "Artistic labor markets and careers", *Annual Review of Sociology*, (25), 541-574.
- Mommaas, H. (2004), "Cultural Clusters and the Post-industrial City: Towards the remapping of urban cultural policy", *Urban Studies*, 41(3), 507-532.
- NESTA (2003), *Forward thinking - new solutions to old problems: Investing in the creative industries*, London: NESTA.
- Özen, N.E. (2014), "Türkiye'nin Yenilikçi Sınıfı-1, Yenilikçi Sınıf ve Bölgesel Gelişme ile İlişkisi", *TEPAV Politika notu*, N201408.
- Pratt, A. (1997), "The Cultural Industries Sector: its definition and character from secondary sources on employment and trade, Britain 1984-91", *Research Papers on Environmental and Spatial Analysis*, 41, London School of Economics.
- Pratt, A.C. (2008), "Creative cities: The cultural industries and the creative class", *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, (90), 107-117.
- Pollard, E. (2013), "Making Your Way. Empirical Evidence from a Survey of 3,500 Graduates", in: *Cultural Work and Higher Education*, D. Ashton & C. Noonan (eds.), Basingstoke: Palgrave Macmillan, 45-66.
- Rauch, J. (1993), "Productivity Gains from Geographic Concentration of Human Capital Evidence from the Cities", *Journal of Urban Economics*, (34), 380-400.
- Scott, A.J. (2006), "Creative cities: Conceptual issues and policy questions", *Journal of Urban Affairs*, 28(1), 1-17.
- Seçilmiş, E. (2014), "Türkiye'de Kültürel ve Yaratıcı Endüstrilerin Örgütlenmesi", 8. *Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, Ankara.
- Seçilmiş, E. (2015), "Türkiye'de Yaratıcı Endüstrilerin Kümelenmesi", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 15(1), 9-18.
- Stern, M.J. & S.C. Seifert (1998), "Community Revitalization and the Arts in Philadelphia", *Social Impact of the Arts Project*, Philadelphia.
- Thornham, S. & T. O'Sullivan (2004), "Chasing the Real: 'Employability' and the Media Studies Curriculum", *Media, Culture & Society*, 26(5), 717-736.
- Towse, R. (2006), "Human capital and artists' labour markets", in: V. Ginsburgh & D. Throsby (eds.), *Handbook of the economics of art and culture*, Amsterdam, The Netherlands: Elsevier, 865-894.
- Töre, E. (2011), "Türkiye'de Reklam Endüstrisi Değer Zinciri ve Temel Göstergeler", *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, (1)2, 34-42.

- Töre-Özkan, E. (2010), *İstanbul’da Kültür Ekonomisine Yön veren Dinamikler - İstanbul Film Endüstrisi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- UNESCO (1998), “A Framework for Priority Action for Change and Development in Higher Education”, *World Conference on Higher Education*, <<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001163/116345e.pdf>>, 15.09.2016.
- UNCTAD (2008), *Creative Economy Report 2008: The Challenge of Assessing the Creative Economy: towards inform policy making*, <http://unctad.org/en/docs/ditc20082cer_en.pdf>, 15.09.2016.
- UNCTAD (2010), *Creative Economy Report 2010: A Feasible Development Option*, <http://unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf>, 15.09.2016.
- UNCTAD (2013), *Annual Report*, <http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/dom2014d1_en.pdf>, 15.09.2016.
- Urry, J. (1995), *Consuming Places*, New York: Routledge.
- Wright, N. & R. Davis & S. Bucolo (2013), “The creative citizen: Understanding the value of design education programs in the knowledge economy”, *2nd International Conference for Design Education Researchers*, Oslo.
- YEKON (2014), *İstanbul Yaratıcı Ekonomi Çalışmaları Atölyesi Final Raporu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) Araştırma Merkezi.
- Yücesoy, E. (2011), *İstanbul’da Medya, Coğrafi Dağıtım ve Üretim*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Zelenko, O. & R. Bridgstock (2014), “Developing agency in the creative career: A design based framework for work integrated learning”, in: G. Hearn & R. Bridgstock & B. Goldsmith & J. Rodgers (eds.), *Creative work beyond the creative industries: Innovation, employment and education*, Cheltenham, UK: Edward Elgar, 211- 225.

ⁱ Bu çalışmanın hazırlanmasında, değerli bilgi, deneyim ve görüşlerini bizlerle paylaşan ve katkıda bulunan sayın öğretim üyeleri Prof. Dr. Ayşegül İZER, Prof. Dr. Sema İlgaz TEMEL, Prof. Dr. Demet BİNAN, Prof. Dr. F. Yurdanur DÜLGEROĞLU, Prof. Dr. Neslihan DOSTOĞLU, Prof. Dr. Özlem ER, Doç. Dr. Ahmet Zeki TURAN, Doç. Dr. Hasan Kemal SUHER, Doç. Dr. Şebnem Yalınay ÇİNİCİ, Yrd. Doç. C. Arslan ÖZBİÇER, Yrd. Doç. Dr. Can Altay, ve Yrd. Doç. Dr. Emine Eser TELCİ’ye ve sayın meslek kuruluşu üyeleri YEKON Yönetim Kurulu Başkanı Fırat KASAPOĞLU, Reklamcılar Derneği Koordinatörü Fisun BARGU SONER, Reklam Yaratıcıları Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Gökhan CEYLAN, Mimarlar Odası Sekreter Üyesi Ali HACIALIOĞLU, Serbest Mimarlar Derneği Asil Üyesi Ayşe HASOL ERKTİN, Endüstriyel Tasarım Meslek Kuruluşu Yönetim Kurulu Başkanı Pınar AZİZOĞLU, Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Yönetim Kurulu Başkanı Umut SÜDÜAK ve Yönetim Kurulu Üyeleri’ne çok teşekkür ederiz.